

Bismillahirrahmanirrahim

(İyiliği sonsuz, ikramı bol Allah'ın adıyla)

Yayın No: 42

Kur'an'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi: 13

TASRİF

Dr. Fatih ORUM

Yayın Yönetmeni

Hasan Mustafa ARSLAN

Mizanpaj

Burak Oğuz Belen

Kapak

Hilmi Dinç Üvendre

1. Baskı

Şubat, 2017

ISBN: 978-605-66356-7-0

SÜLEYMANİYE VAKFI YAYINLARI

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14
34134 Fatih/ İstanbul
Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69
www.suleymaniyevakfi.org
Yayıncı Sertifika No:12628

Baskı ve Mücellit ??????

Vizyon Basımevi
İkitelli Org. San. Bölğ. Deposite İş Merk.
A 6 Blok Kat: 3 No: 309 Başakşehir/İST
Tel: 0212 671 61 51 Fax: 0212 671 61 52

Genel Dağıtım: Süleymaniye Vakfı İktisadi İşletmesi

Hoca Gıyaseddin Mah. Şifahane Cad. No:14
34134 Fatih/ İstanbul
Tel: 0 (212) 513 00 93- Fax: 0 (212) 511 21 69

Copyright © 2017, Süleymaniye Vakfı Yayınları 2017

Bu eserin tüm hakları Süleymaniye Vakfı Yayınları'na aittir.
Yayıncının izni olmaksızın tümüyle veya kısmen yayınlanamaz,
kısmen de olsa fotokopi, film vb. tekniklerle çoğaltılamaz ve
elektronik ortamlarda yayınlanamaz.

Kur'ân'ın Öğrettiği Kavramlar Serisi - 13

TASRÎF

Dr. Fatih ORUM

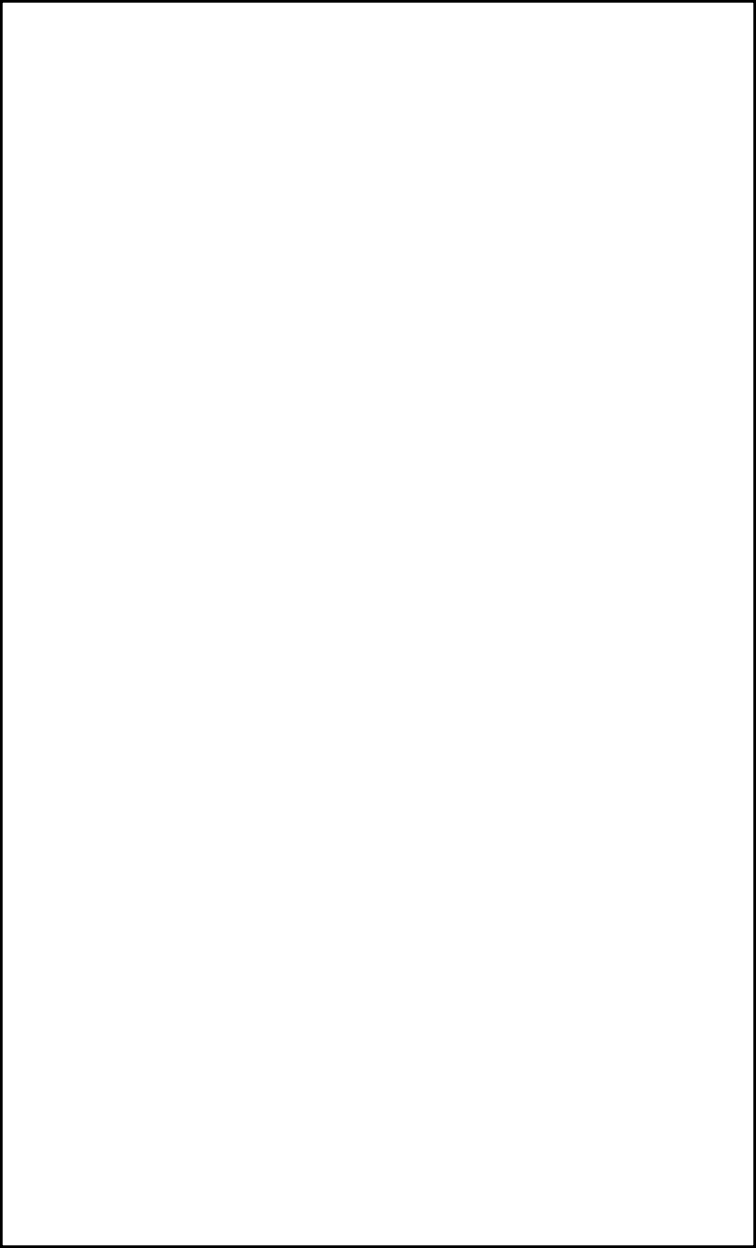
Dr. Fatih Orum

1975 Eskişehir doğumlu. İlkokuldan sonra Eskişehir Ziya Paşa Kur'ân Kursu'nda hafızlığını tamamladı. 1995'te Eskişehir İmam Hatip Lisesi'nden, 2000 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Klasik Fıkıh Kaynaklarındaki Kıyas Anlayışının Kur'an Açısından Değerlendirilmesi" isimli tezi ile doktorasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan Fatih Orum halen M.E.B. bünyesinde öğretmenlik yapmaktadır.

e-posta: fatihorum75@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
TASRÎF	11
1. Giriş	11
2. Kelime Anlamı	13
3. Kelimenin Kur'ân'daki Kullanım Alanları	17
a. Sarf (Sülâsî Kalıp)	17
a.1. Kalplerin Çevrilmesi	17
a.2. Hilelerin, Kötülüğün ve Fuhşun Çevrilmesi	21
a.3. Dolunun (Âfetin) Çevrilmesi	23
a.4. Cehennem Ateşinin Çevrilmesi	24
a.5. Savaşanların Düşmandan Çevrilmesi	25
a.6. Cinlerin Çevrilmesi	26
a.7. Gözlerin Çevrilmesi	26
b. Tasrîf (Rubâ'î Kalıp)	27
b.1. Rahmet Olarak Yağmur ve Vahiy	27
b.2. Kitabi Âyet-Kevni Âyet Döngüsü Olarak	30
b.3. Doğru Bilgiye Ulaşmada Bir Yöntem Olarak Tasrîf	33
b.4. Tasrîf-Mesel İlişkisi	36
4. Sonuç	39
KAYNAKÇA	41

ÖN SÖZ

Kur'ân'da tebyîn, tafsîl, tasrîf gibi farklı kelimeler geçse de genelde meallerde bu kelimelere “açıklama” anlamı verilir. Örnek olması açısından Diyanet Vakfı Mealini dikkate alarak üç kavrama verilen anlamları görelim:

a. Tebyîn

...قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ

“...Eğer düşünüp anlıyorsanız, âyetlerimizi size açıklamış bulunuyoruz.” (Âl-i İmrân 3/118)

b. Tasrîf

...انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ

“...Bak, anlasınlar diye âyetlerimizi nasıl açıklıyoruz!” (En'âm 6/65)

c. Tafsîl

...كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“...İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.” (A'râf 7/32)

Görüldüğü üzere ilk âyette “tebyîn” kökünden “beyyennâ (بَيِّنًا)”, ikinci âyette “tasrîf” kökünden “nusarrifü (نُصْرِفُ)”, üçüncü âyette de “tafsîl” kökünden “nüfassilü (نُفَصِّلُ)” geçmekte, ama bu üç ayrı kullanım üç âyetin mealine de “açıklama” olarak yansımaktadır.

Oysa şu âyet tasrîf ve tebyînin farklı şeyler olduğunu göstermektedir:

وَكَذَلِكَ نُصْرِفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“İşte âyetlerimizi böyle tasrîf ederiz ki birileri: “Sen bir yerden öğrenmişsin” desin; biz de onu bilen bir topluluğa tebyin etmiş olalım.” (En'âm 6/105)

Yukarıdaki âyette, ayetlerin tasrîf edildiği, bununla elde edilen sonucun da tebyîn olduğu bildirilmektedir. Tasrîf ve tebyîn farklı şeylerdir. Oysa TDV'na ait mealde yukarıdaki âyete şu anlam verilmiştir:

“Böylece biz âyetleri geniş geniş açıklıyoruz ki,

‘Sen ders almışsın’ desinler de biz de anlayan toplum için Kur’ân’ı iyice açıklayalım.”

Yukarıdaki mealin “‘Sen ders almışsın’ desinler de” bölümünü atlarsak ortaya çıkan meal şöyle olacaktır:

“Böylece biz âyetleri geniş geniş açıklıyoruz ki, biz de anlayan toplum için Kur’ân’ı iyice açıklayalım.”

Dikkatli bir okuyucu, yukarıdaki mealde bir anlam bozukluğu olduğunu anlayacaktır.

Yapılan tasrîfle – ki bu kitapçıkta tasrîfin kevnî ve kitâbî âyetler arasındaki örtüşmeden hasıl olan netice olduğunu göreceğiz- bilinen, zaten varolan şeylerin tebyîni yani ortaya çıkması amaçlanmaktadır. Tasrîf ile tebyîn arasında böylesi bir ilişki vardır.

Tafsîl ile tebyîn arasındaki benzer bir ilişki şu âyette görülmektedir:

وَكَذَلِكَ نَفْضِلُ الْآيَاتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلَ الْمُجْرِمِينَ

“İşte ayetlerimizi böyle tafsîl ederiz ki suçluların yolu iyice belli olsun” (En’âm 6/55)

Yapılan tafsille – ki bu serinin bir başka kitapçığında tafsîlin kitabi ayetler arasındaki ilişkiden hasıl olan detaylar anlamına geldiğini göreceğiz-

varolan şeylerin tebyîni yani ortaya çıkması gerçekleşmektedir.

Kavramlar arasındaki bu irtibatların göz ardı edilmesi Kur'ân'ın anlaşılmasında önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Kur'ân'da geçen her farklı kelimenin diğerlerinden ayrışan bir anlamı vardır. Bu, aynı köke sahip olup da farklı kalıplarda kullanılan kelime ve fiiller için bile söz konusudur.

Biz serimizin bu sayısında tasrîf kavramı üzerinde duracağız. Önce kavramın sözlük anlamına ortaya koyacak, sonrasında da kavramın Kur'ân'daki kullanımlarını ve bu kullanımlar neticesinde ortaya çıkan anlamın Kur'ân'ın anlaşılması açısından önemini tespit edeceğiz.

Dr. Fatih Orum

TASRÎF

[التصريف]

1. Giriş

Kur'ân'da pek çok âyette fiil ya da isim şekliyle geçen "tasrîf" kavramına dair meal ve tefsirlerde verilen anlam ve yapılan açıklamalar, kavramın içerdiği anlam derinliğinden oldukça uzaktır. Oysa tasrîf kavramı Kur'ân'ı anlama usûlü açısından; kitabî ve kevnî âyet örtüşmesi, ulaşılan sonuçların doğruluğunun tespiti, Kur'ân'ın Allah'ın kitabı olduğunun delili gibi yönlerden önem arz etmektedir.

Aşağıda detaylı bir şekilde görüleceği üzere tasrîf, Kur'ân'daki kullanımları yönüyle, doğru bilgiye ulaşmada kullanılacak en etkin yöntemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitâbî ve kevnî âyetler arasındaki örtüşme ve ilişki, kişiyi doğru bilgiye götürmekte, elde edilen bilgilerin doğruluğunun test edilmesini sağlamaktadır. Bu sebeple

Kur'ân'ın pek çok âyetinde dikkatler etrafımızda olup bitenlere çevrilmektedir. Rasûlullah'a vahyedilen ilk âyetlerde de dikkatin kişinin kendi yaratılışına ve etrafına çekilmesi bu yönüyle anlamlıdır.

Muhammed (s.a.v.)'e verilen "oku" emriyle, başta kendi yaratılışı olmak üzere, çevresinde Allah'ın varlığı, birliği ve kudretine delalet eden kevnî âyetler kastedilmiş olmalıdır. Çünkü kendisine ilk vahiy indirildiğinde elinde okuyacak herhangi bir şey yoktu.

Tasrîf kavramının kök harflerini oluşturan fiil ve bu fiilden türeyen isimlerde "çevirme" anlamı hep merkezdedir. Bu bağlamda tasrîf, kitabi âyetlerin kevnî âyetlere, kevnî âyetlerin de kitabi âyetlere çevrilerek konuların doğru anlaşılmasını sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kevnî ve kitâbî âyetler arasındaki çevirim süreklidir; bir döngü vardır. Bu yönüyle konuya hangi âyet türünden başlanıldığının önemi yoktur. Kur'ân'da suyun çeviriminden bahsedilirken tasrîf kelimesinin kullanılmış olması bu açıdan dikkat çekicidir. Suyun tabiattaki döngüsünün her aşaması başlangıç kabul edilebilir; sabit bir başlangıç aşaması ve de sonu yoktur.¹

1 <http://water.usgs.gov/edu/watercycleturkish.html>

2. Kelime Anlamı

“Tasrîf = التصريف” kelimesinin kökü “s-r-f = ص-ر-ف” harfleridir. “Bir şeyi döndürmek, çevirmek” anlamına gelir ve mastarı “sarf = الصَّرْفُ”tır. Mesela “صَرَفْتُ الْقَوْمَ صَرْفًا وَانصَرَفُوا” ifadesi “topluluğu çevirdim, onlar da döndüler” anlamına gelir. Bu kökten türeyen isimlerin çoğunda “çevirme/çevrilme” anlamı hep merkezdedir. Bazılarını şöyle gösterebiliriz:

“Sarf = الصَّرْفُ”: 1. Arapça dilbilgisinde bir terimdir. Kök harflerinin yer değiştirilmesi ya da harflere ilaveler yapılmasıyla kelimelerin çeşitli hallerine çevrilmesi, türetilmesi, böylece anlamlarının değişmesine denir (Morfoloji). 2. İki farklı paradan birini diğerine çevirmek anlamına gelir (Exchange). Bunu yapana “sayrafî = صَيْرَفِي” denir ki Türkçe’de “sarraf” olarak bilinir. 3. Sözün sarfı (صَرْفُ الْكَلَامِ), yani sözün süslenmesi, edebi hale getirilmesi anlamına gelir. Süslü kelimeler, kulakların o sese çevrilmesi sonucunu doğurduğu için böyle denilmiştir.

“Sarfe = الصَّرْفَةُ”: 1. Doğuşuyla havadaki soğuşun sıcağa çevrildiği yıldız. 2. Aynı kelime, ilgisini birinden çevirmek için erkeğe yapılan büyüde kullanılan inci anlamındadır.

“Sarîf = الصَّرِيفُ”: Hayvanın memesinden kovaya intikal etmiş, yani bir yerden bir başka yere çevrilmiş taze süt anlamındadır.

“Tasrîf = التَّصْرِيفُ”: Bir şeyin bir şeyden türetilmesi, çevrilmesi anlamındadır.

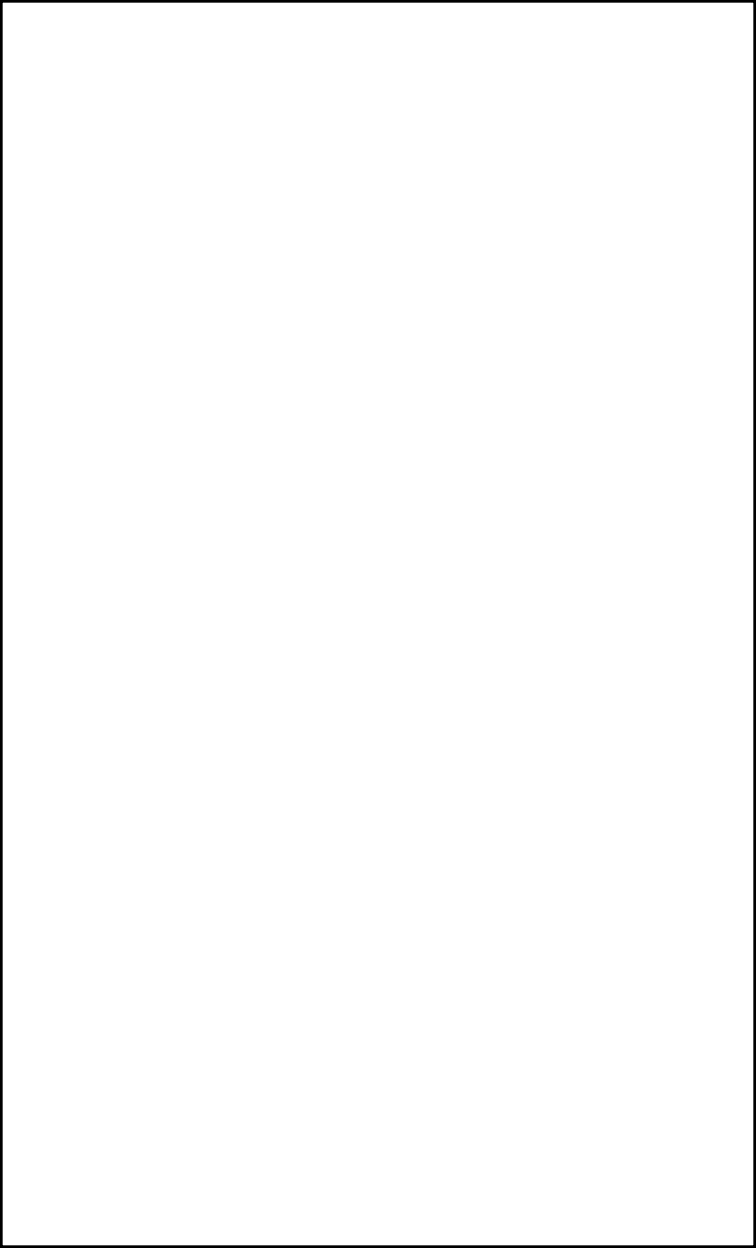
“Tasarruf = التصرف”: 1. İşlerin çekilip çevrilmesi (تَصَارِيفُ الْأُمُورِ) anlamındadır. Türkçe’de de kullanılır. Mesela “bu onun tasarrufundadır” ifadesiyle, “bu konuda işleri çekip çevirme, yetki kullanma hakkı onunudur” anlamı kastedilir. Öte yandan yetki sahibi kişi anlamında “mutasarrıf = المتصرف” da kullanılır. 2. Birikimde bulunmak, tutumlu olmak anlamında kullanılır. Temelinde, ele geçirilen servetin belli bir yere çevrilmesi anlamı vardır. Kelime bu anlamda Türkçe’de de kullanılır.²

Görüldüğü üzere tasrîf kelimesinin kök harfleri olan “s-r-f = ص-ر-ف” fiilinden türeyen fiil ve isimlerde “çevirme/çevrilme” anlamı merkez-

2 İbn Fâris b. Zekeriyya, Mu’cem-u mekâyîs fi’l-luğa, “s-r-f” md.; Zebîdî, Tâcü’l-‘arûs, “s-r-f” md.; Cevherî, es-Sihâh, “l-h-s” md.; İbn Manzûr, Lisânü’l-‘Arab, “s-r-f” md.

dedir. Türkçe’de de bu kökten türeyen pek çok kelimedede “çevirme/çevrilme” anlamı merkezdedir. “Birinden yüz çevirmek, görmezden gelmek, vazgeçmek” anlamında “sarf-ı nazar etmek”; “bir emeği, birikimi bir hedefe çevirmek, yönlendirmek” anlamında “sarf etmek”; “herhangi bir amaç için birikimi bir yere çevirmek, yönlendirmek” anlamında “masraf etmek, masrafa girmek” deyimleri kullanılır.

“S-r-f = ص-ر-ف” fiili ve türevlerinin Kur’ân’daki kullanımlarında da merkezde hep “çevirme/çevrilme” anlamı vardır. Şimdi bunları görelim:

3. Kelimenin Kur'ân'daki Kullanım Alanları

Kelimenin Kur'ân'daki kullanımını “sarf (sülâsî/ üç harfli kalıp)” ve “tasrîf (rubâ'î/dört harfli kalıp)” olarak iki kısımda ele alacağız.

a. Sarf (Sülâsî Kalıp)

Fiilin sülâsî kalıptan Kur'ân'da kullanımında “çevirme/çevrilme” anlamı ön plandadır. Aşağıda görüleceği üzere fiilin geçtiği âyetlerde çevirenden, çevrilenden, çevirme sebebinden, çevirmenin gerçekleşme şartlarından, çevirme olmaması halinde ne tür sonuçların doğacağından bahsedilmektedir.

a.1. Kalplerin Çevrilmesi

Tevbe sûresinin 127. âyetinde her hangi bir konuda âyet grubu (sûre) indiğinde bunu hafife alıp dönüp gidenlerden (انصُرُوا) bahsedildikten sonra kavrayıssız bir topluluk olmaları sebebiyle Yüce

Allah'ın bu gibi kişilerin kalplerini çevirdiği (صَرَفَ) (اللهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ) bildirilmektedir.

Esasında Allah'ın âyetleri karşısında fıtrata bozulmuş yahut da görmezden ve tanımazdan gelenler dışında kimse kayıtsız kalamaz. Susadığında saf bir bardak suya ihtiyaç ve iştihak duymayan biri olamaz. Ancak katkılı şeylere alışan ve bundan dolayı da doğal yapısı bozulan kişiler bir bardak saf suya ilgisiz kalır. Allah'ın âyetleri de fıtrata uygun olduğu için esasında muhatapta etki yaratması gerekir. Beklenen sonuç (isabet) budur. Ancak bazıları yapılarını bozduğu için ve görmezden geldikleri için âyetler onlarda etki yaratmaz. Çünkü kendi tercihleri sebebiyle kalpleri âyetlerden çevrilmiş olur. Âyetin sonundaki “بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ = kavrayızsız bir topluluk olmaları sebebiyle” şeklindeki ifade bunu göstermektedir. Her şeye nihai kararı veren Allah olduğu için kalplerin çevrilmesi Allah'a nispet edilmiştir. İnsanların kalplerinin mühürlenmesinden bahsedilen bazı âyetlerde de aynı duruma işaret edilir. Konuyla ilgili iki âyet şöyledir:

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نَقِيضٌ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ وَإِنَّهُمْ لَيُصِدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهُتَدُونَ

“Kim Rahman'ın Zikri'ni (Kur'ân'ı) bulanık bakarsa başına bir şeytan sararız; o, onun yakın arkadaşı olur. Onlar bu gibileri yoldan çevirir-

ler ama bunlar doğru yolda olduklarını sanırlar.” (Zuhruf 43/36-37)

Beyhakî'nin Sünen'inde geçen bir rivayette, kalpleri çevirenin Allah olduğunu bildirdikten sonra Nebî (a.s.) şöyle dua eder:

اللَّهُمَّ مُصْرِفَ الْقُلُوبِ اصْرِفْ قُلُوبَنَا إِلَى طَاعَتِكَ

“Allahım! Kalpleri çeviren sensin, kalplerimizi gönülden sana yönelişe çevir.”³

Yüce Allah, A'râf sûresinin 146. âyetinde de, “yeryüzünde büyülenenleri âyetlerimizden çevireceğiz” (سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ) buyurmaktadır. Buradaki çevirme de insanın, Allah'ın âyetlerine karşı tavrının bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Bu kimseler ister kevnî ister kitâbî olsun Allah'ın âyetlerine karşı umursamaz bir tavır içinde olurlar. Oysa tabîî yapısını bozmayan, inatlaşmayan, görmezden ve tanımazdan gelmeyen herkes Allah'ın âyetleri karşısında tam bir teslimiyet gösterir. Yani beklenen sonuç budur. Ama insan farklı tercihte bulununca tabîî gidişten çevrilir. Çevirme işi burada da Allah'a nispet edilmektedir; çünkü her şeyin onayını O verir. Şu âyet, çevirme işinin kendi tercihleri sebebiyle gerçekleştiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir:

3 Beyhaki, Sünen, IV, 443.

فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعَدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ...

“Sizin gerçek Rabbiniz olan Allah işte budur. Gerçeğin ötesi sapıklık değildir de ya nedir? Nasıl oluyor da böylesine çevriliyorsunuz?..”

(Yunus 10/32-33)

Görüldüğü üzere doğru yoldan ayrıлып sapmak bir tercihin sonucu olup tabii gidişi sekteye uğratmaktadır. Bu sebeple böylesi bir çevrilmeye neticelenen davranışlar sorgulanmaktadır. Benzer bir sorgulama, insanın yaratılış aşamalarından bahsedildikten sonra insanın tüm bunlara kayıtsız kalması bağlamında Zümer sûresinin 6. ve Mümin sûresinin 69. âyetlerinde de aynı ifadeyle tekrarlanmaktadır. İlgili âyetleri şöyle görebiliriz:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لْتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لَتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلُ
وَلَتَبْلُغُوا أَجَلَ مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (67) هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ
فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ (68) أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي
يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنِّي يُصْرَفُونَ (69)

67. “Sizi yaratan O’dur. O, önce topraktan, sonra nutfeden, sonra da alakadan yaratır; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarır ki güçlü kuvvetli hale gelebilesiniz ve nihayet ihtiyar kişilere dönüşesiniz. Kiminiz daha önce

ölür, kiminiz de vadesine kadar yaşar. Belki aklınızı kullanırsınız.”

68. **“Canı veren de öldüren de O’dur. O, bir iş karar verirse, sadece “Ol” der ve o şey oluşur.”**

69. **“Allah’ın ayetleri karşısında haklı çıkmaya çalışanları hiç görmez misin? Bunlar nasıl oluyor da böyle çevriliyorlar?”** (Mü’min 40/67 vd.)

خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنى تُضْرَفُونَ

“Sizi, tek bir nefisten yarattı. Daha sonra eşini de o nefisten oluşturdu. En’am’dan sizin için sekiz eş indirdi. Analarınızın rahminde sizi, üç karanlık içinde art arda yaratışlarla yarattı. İşte bunları yapan, Allah’tır, sizin Rabbinizdir. Yetki O’ndadır. O’ndan başka ilah yoktur. Nasıl oluyor da başka tarafa döndürülüyorsunuz?” (Zümer 39/6)

a.2. Hilelerin, Kötülüğün ve Fuhşun Çevrilmesi

Yusuf sûresinin 24. âyetinde, Yusuf (a.s.)’dan kötülük ve fuhşun çevrildiği (كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ)

bildirilmektedir. Âyette anlatılanlara dikkat edilirse ortam, bir gencin yanlış yapmasına uygundur. Teklif, melikin eşi olan bir kadından gelmekte, kadın kararlılık göstermektedir. Bir çevirme olmazsa amaçlanan gerçekleşecektir. Âyet bize çevirme olmaması durumunda Yusuf (a.s.)'in da onu arzulayacağını (وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا) söylemektedir. Yusuf, kendisine gelen ilhama (burhan) karşılık vermiş, son anda kendini toparlamış böylece kötü bir işten çevrilmiştir. Son onda kendisine yapılan ilhama kulak verecek yapıdadır, çünkü yapısını bozmadır. Âyetin sonundaki “ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ” = kesin olan şu ki, o samimi kullarımızdan idi” şeklindeki ifade bunu göstermektedir. Son kararı Allah verdiği için çevirme işini O'na nispet edilmiştir.

Aynı surenin 33. âyetinde yine Yusuf (a.s) Allah Teâlâ'dan kadınların hilelerini kendisinden çevirmesini istemekte, şayet hileler çevrilmezse yanlış yapabileceğini söylemekte (وَالَا تَضْرِبْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ) (إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ), bu duanın sonucu olarak da 34. âyette Yüce Allah kadınların hilelerini Yusuf'tan çevirdiğini (فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ) bildirmektedir. Görüldüğü üzere çevirme işi yine Allah'a nispet edilmiştir. Çünkü kulun bu konudaki tutumunu, kararlılığını, samimiyetini en iyi O bilir ve son kararı O verir.

a.3. Dolunun (Âfetin) Çevrilmesi

Nûr suresinin 43. âyetinde Yüce Allah'ın, tercih ettiği kimselerin tepesine dolu yağdırırken (فَيَصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ), tercih ettiği kişilerden de bu âfeti çevirdiğinden (وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ) bahsedilmektedir.⁴ Şartlar oluştuğunda o bölgeye doğu yağacaktır. Ancak âyetten, bir lütuf olarak bazı bölgelerden zaman zaman bu âfetin çevrildiğini anlamaktayız.

Âyette “isâbet” ve “tasrîf” kelimeleri geçmektedir. Anlaşılan o ki, müdahale edilmese yani tasrîf olmasa isâbet gerçekleşecektir. Herhangi bir müdahale yapılmadığı yani çevirme olmadığı sürece sebep ve şartlar oluştuğunda Allah'ın da onayıyla sonuç gerçekleşecektir. Kader (yaratılış ölçüleri) ve sünnetullahın (toplumsal yasalar) gereği budur. Ancak bazen bir lütuf çoğu zaman da kulların tercihleriyle yeni sebep ve şartlar oluşur ve yine ölçüye uygun olarak farklı sonuçlar doğar. Bir kulun samimi duası, Allah'ın ilhamına kulak veren fıtratı bozulmamış bir yapı çevirmeye sebep olabilir.

4 İlgili bir ayet şöyledir:

اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسْفًا فَنَزِلُ الرِّيحَ بِخُرُوجِ مَنْ خَلَّاهُ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَنْتَبِشُونَ

“Rüzgarları gönderen Allah'tır. Bulutu kaldırıp Allah'ın emrettiği şekilde gökyüzünde yayarlar. Allah bulutu küme küme yapınca arasından çıkan yağmuru görürsün. Sonra yağmuru, belirlediği kullarına ulaştırdığında hemen sevinirler.” (Rûm 30/48)

a.4. Cehennem Ateşinin Çevrilmesi

İnsanlar cehennem ateşinden Allah'ın onları çevirmesiyle kurtulacaklardır. En'âm sûresinin 16. âyetinde, hesap gününde cehennem azabından çevrilenlerin bu büyük ödüle Allah'ın kendilerine ikramda bulunmasıyla kavuşacakları bildirilir. Âyet şöyledir:

مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ

“O gün kim o azaptan çevrilirse Allah ona ikram etmiş olur. Bu, açık bir kurtuluştur.”

Bir başka âyette, Furkân sûresinin 65. âyetinde, “Rahman'ın kulları” olarak vasıflandırılanların, şöyle dua ettiklerinden bahsedilir:

... رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ...

“Ey Rabbimiz! Cehennem azabını bizden çevir.”

Müşrikler bazı kişileri Allah'la kendi aralarına yerleştirirler ancak araya yerleştirdiklerinden bazılarının bundan haberi olmaz. Bunlar kendilerinin şirke alet edilmesini hesap gününde reddedeceklerdir. İşte böylesi bir durumda haberleri olmadan şirke alet edilenlerin, müşriklerden azabı çeviremeyeceğini Allah şöyle bildirir:

فَقَدْ كَذَّبْتُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ

مِنْكُمْ نَذْفُهُ عَذَابًا كَبِيرًا

“(Allah Teâlâ diyecek ki;) bunlar, anlattıklarınızı yalan saymışlardı. Bugün bunlardan ne azabı çevirebilirsiniz ne de bunlara yardım edebilirsiniz. Sizin içinizden kim şirke düşmüşse ona büyük bir azap tattıracağız.” (Furkân 25/19)

“S-r-f = ف-ر-ص” fiili, görmezden gelenlerin hak ettikleri azabın onlardan çevrilmeyeceği (لَيْسَ مَضْرُوفًا) ⁵ bunların, azabı onlardan çevirecek birini bulamayacakları (وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَضْرُوفًا) ⁶ bağlamında da isim şekliyle Kur’ân’da kullanılmaktadır.

a.5. Savaşanların Düşmandan Çevrilmesi

Âl-i İmrân suresinin 152. âyetinde, Uhut savaşı sırasında çarpışan Müslümanların yıpratıcı bir imtihandan geçirilmeleri için ve tabii kendi tercihleri sebebiyle ilgilerinin düşmanla mücadele etmekten dünya malına çevrilmesinden bahsedilir (ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ). Şayet tutumlarını değiştirmeseydiler, savaşta yapılması gerekenleri yapmaya devam etseydiler, mesela bazıları görev yerlerini terk etmeseydi savaşı kazanacaklardı. Beklenen

5 Hûd 11/8.

6 Kehf 18/53.

sonuç buydu. Zaten ayetin başında bu durum bildirilmektedir:

“Bakın! Allah, verdiği sözü tuttu; anlaşmazlığa düşüp dağılıncaya kadar onun izniyle kâfırları kırıp geçirdiniz. İstedığınız zaferi göstermesinden sonra isyan ettiniz. Kiminiz dünyayı istiyor, kiminiz de ahireti istiyordu.”

Ancak kendi tercihleri sebebiyle düşmanı bırakıp ganimete yöneldiler, böylece düşmandan çevrilmiş oldular.

a.6. Cinlerin Çevrilmesi

Ahkâf suresinin 29. âyetinde birkaç cinnin Kur'ân dinlemesi için Muhammed (s.a.v.)'e çevrildiği bildirilir (وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفْرًا مِنَ الْجِنَّ يَشْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ). Esasen cinlerin insanlara tebliğ edilmesi gereken bir kitabı dinlemeleri beklenmezken, Rabbimizin müdahalesiyle yani çevirmesiyle bu gerçekleşmiş olmalıdır.

a.7. Gözlerin Çevrilmesi

A'râf suresinin 47. âyetinde, cennete henüz girmemiş olanların gözlerinin cehennemliklere çevrildi-

ğinden söz edilir (وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ). Gözlerinin çevrilmesine neden olan bir ses, bir gürültü, bir uyarı olmalıdır ki cennete girmemiş ama girme ümidi olan bu kişiler cehennemliklere bakacaklardır.

b. Tasrîf (Rubâ'î Kalıp)

Tasrîf kelimesi tef'îl babındandır. Bu kalıbın fiili “sarrafe = صَرَفَ” dir. Çevirme anlamı bu kalıpta da vardır. Sülasi kalıptan farkı, çevirmenin devamlılığına işaret etmesi olmalıdır.

b.1. Rahmet Olarak Yağmur ve Vahiy

Mesela Furkan suresinin 50. âyetinde suyun tasrîfinden, canlılar arasındaki döngüsünden söz edilmektedir. Konu 48. âyetten itibaren şöyle anlatılmaktadır:

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا لِنُحْيِيَ بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا
وَلَقَدْ صَرَّفْنَا هَؤُلَاءَ بَيْنَهُمْ لِيَذَكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

“Gökten temiz bir su indirerek yapacağı ikramdan önce bir müjdecî olarak rüzgarları gönderen O’dur. Bunu, ölü bir bölgeyi canlan-

dıralım, yarattığımız en'amın (koyun, keçi, sığır ve deveyi) ve birçok insanın su ihtiyacını karşılayalım diye yaparız. Biz o suyu, bilgilerini kullan-sınlar diye gözleri önünde halden hale çevirdik. Ama insanların çoğu nankörlüğü bir türlü bırakmaz.” (Furkan 25/48 vd.)

Görüldüğü üzere rahmet olarak nitelenen yağmurdan önce rüzgarların gönderilmesinden, yağmurla ölü bölgenin hayat bulduğundan bahsedilmektedir. Bir başka âyette, Bakara suresinin 164. âyetinde rüzgarların ve bulutların tasrîfinden şöyle söz edilmektedir:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَضْرِبُ الرِّيحُ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde, insanlara yararlı şeyleri denizde taşıyıp götüren gemilerde, Allah'ın gökten indirdiği suda, o su ile ölü toprağı diriltmesinde, kıpırdayan her canlıyı yeryüzüne yaymasında, rüzgârların ve de gök ile yer arasında görevli bulutların tasrîfinden (çeviriminde) aklını kullanan bir topluluk için göstergeler vardır.”

Benzer âyetler şöyledir:

إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ
مِن دَابَّةِ آيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ
السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٍ
لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“İnanıp güvenecekler için göklerde ve yerde göstergeler (âyetler) olduğu kesindir. Sizin yaratılışınızda ve canlıların dağılımında, ikna olmak isteyen bir topluluk için için (âyetler) vardır. Gece ile gündüzün farklı olmasında, Allah’ın gökten indirdiği rızık kaynağında, onunla ölümünün ardından toprağı diriltmesinde ve rüzgarların tasrîfinde aklını kullanan bir topluluk için göstergeler (âyetler) vardır.” (Câsiye 45/3 vd.)

Tıpkı yağmur gibi Allah’ın âyetleri de insanları hayata döndürmektedir. Âyetlerde yağmur ve vahiy arasındaki ilişkiye yani birinin diğerine çevrilererek anlatılmasına atıfta bulunmaktadır. Zaten tasrâf kavramının Kur’ân’da kitabî âyetlerle kevnî âyetlerin beraberce dikkate alınarak herhangi bir meselenin izahı bağlamında kullanıldığı görülmektedir. Kavramın özellikle En’âm suresinde kullanımlarında bu açıkça görülmektedir.

b.2. Kitabi Âyet-Kevni Âyet Döngüsü Olarak

En'âm sûresinin 36. âyetinde Allah'ın âyetlerinin, sadece ona kulak verenlerde etki oluşturacağı bildirilmektedir. 37. âyette, nebilerden mucize talebinde bulunanlara Allah'ın bu konuda ölçüsünün bulunduğu, ancak insanların çoğunun bunu görmeye çalışmadıkları bildirilir. Yani kendilerine tebliğ edilen vahyin kevnî parçalarını hayatlarının her anında aslında gördüklerini, bunun talep ettikleri mucizeye denk olduğu ama buna dikkat etmedikleri bildiriliyor. Nitekim 38. âyette yeryüzündeki bütün canlıların, gökyüzünde uçan kuşların, tıpkı bizim gibi topluluklar olduğu, Kitap'ta hiçbir şeyin eksik bırakılmadığı bildirilir. 39. âyette, âyetler karşısında yalan yanlış şeylere sarılanların, karanlığa gömülmüş sağırlar ve dilsizler olduğu bildirilir. Devam eden âyetlerde, insanın başına herhangi bir olumsuzluk gelse bunları ondan kimin kaldıracacağı sorulmakta 46. âyette de şöyle denilmektedir:

انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ

“Baksana, bu ayetleri biz nasıl tasrîf ediyoruz, sonra onlar nasıl yüz çeviriyorlar?”

Görüldüğü üzere, insanın dikkate kevnî ayetlere çevrilmekte, devamında da bu âyetlere dikkat çe-

ken kitabî ayetlerle tasrîf yapıldığı bildirilmektedir. Benzer durum En'âm sûresinin 56. âyetlerinden itibaren de geçerlidir. 56. âyette şirkin yasaklandığı, 57 ve 58 âyetlerde vahye dayanarak hareket edilmesi gerektiği, Nebî'den istenenleri yapmaya onun gücünün yetmeyeceği, 59. âyette gaybı Allah'ın, karada ve denizde olan her şeyi Allah'ın bildiği, 60. âyette gece ve gündüzden, 61. âyette ölüm, 62. âyette son kararı Allah'ın vereceği, 63 ve 64. âyetlerde zorda kalan kulları kurtaranın Allah olduğu bildirildikten sonra 65. âyet şöyle bitmektedir:

انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ

“Baksana, bu ayetleri biz nasıl tasrîf ediyoruz, belki anarlar.”

Her iki âyette de “انظُرْ” ifadesi dikkat çekicidir. Pek çok âyette aynı ifadenin, öncekilerin başlarına gelenlerden ders çıkarmak için kullanılması, tasrîf ifadesinde de benzer durumun geçerli olduğunu gösterir.

A'râf suresinin 54. âyetinden itibaren de aynı durum görülmektedir. 54. âyetten itibaren yaratılıştan, rüzgar ve yağmurdan, yağmurdan sonra hayat bulan topraktan bahsedilmekte ardından tekrar dirilişin de böyle olacağı belirtildikten sonra 58. âyette de âyetlerin tasrîfinden bahsedilmektedir.

Dikkat çekici bir husus da 59. âyetten itibaren Nuh, Hûd, Salih, Lut, Şuayb ve Musa (a.s.)'ın kavimlerine gönderilmesinden bahsedilmektedir. Yağmurun ölü toprağa hayat vermesi gibi vahyi tebliğ eden rasuller de insanlara hayat vermektedir.

Benzer bir durum, kevnî âyetlerle kitabî âyetler arasındaki örgü Ahkâf suresinin 21 ve devamındaki âyetlerde de görülmektedir. Hûd (a.s.)'ın Ahkâf kavmini uyardığından, sonrasında da başlarına gelenlerden bahsedilmekte, onların da dönüş yapmaları için tasrîf yapıldığı bildirilmektedir (وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ). (لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ). Benzer şeyin Kur'ân'ın muhatapları için de geçerli olduğuna işaret edilmektedir.

Rasullerin tebliğ ettikleri vahyin, kevnî âyetlerle örtüşmesi, yani tasrîfin gerçekleşmesi onlara güç katmaktadır. En'âm sûresinin 105. âyeti şöyledir:

وَكَذَلِكَ نَضْرَفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

“İşte âyetlerimizi böyle tasrîf ederiz ki birileri: “Sen bir yerden öğrenmişsin” desin, biz de onu bilen bir topluluğa açıklamış olalım.”

Yukarıdaki âyetlerin öncesinde kevnî âyetlere atıfta bulunmaktadır. Bu âyetleri duyanlar zaten tecrübe ettikleri gerçeklerle kendilerine tebliğ edilen âyetler arasındaki örtüşmeyi yani tasrîfi görünce rasullerin haklılığını ve gücünü itiraf ediyorlar.

b.3. Doğru Bilgiye Ulaşmada Bir Yöntem Olarak Tasrîf

Tasrîf, bilgiye ulaşmada büyük rol oynar. Konuların anlaşılmasını kolaylaştırır. Şu âyet bu açıdan önem arz etmektedir:

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

“Böylece onu (kitabı), Arapça kur’ân (anlam kümeleri halinde) olarak indirdik. O kitapta va’îde dair tasrîf yaptık. Belki korunurlar yahut da onlar için yeni bir zikir oluşur diye” (Tâ Hâ 20/113)

“Va’îd”e dair tasrîfin yapıldığı bildirilmektedir. “Va’îd”, “yevmü’l-va’îd” olmalıdır. Bir âyet şöyledir:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ

“Sura üflenir; işte bu tehdit edildiğin gündür.”
(Kâf 50/20)

Aynı surenin 28. âyeti de konuyla ilgilidir:

قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ

“Allah der ki “Huzurumda çekişmeyin; size bu tehdidi önceden yapmışım.”

Bu va'îde kulak verenlerin Kur'ân ile uyarılacağı da yine aynı surenin 45. âyeti ile bildirilmektedir.

فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ

“...Tehdidimden korkanları Kur'ân ile bilgilendir.”

Görüldüğü üzere hesap gününün vuku bulacağına dair kat'î bilgiye tasrîf ile ulaşılabileceğine işaret edilmiştir. Yağmurun ölü toprağı dirilttiği nasıl tecrübe ediliyorsa insanların da tekrar diriltileceği bilgisine ulaşılabileceğine dikkat çekilmektedir. Bu, kevnî ve kitabî âyetler arasındaki tasrîf anlamına gelmektedir.

İsrâ sûresinin 41. âyetinde şu ifade geçer:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا

“Bu Kur'ân'da tasrîf ettik, bilgilerini kullanımlar diye...”

Tasrîfi yapılan konu, bir önceki âyette geçen şu mesele olmalıdır:

“Rabbimiz, oğulları size ayırdı da kendisi meleklerden kızlar mı edindi? Siz gerçekten çok büyük laf ediyorsunuz.”

Tasrîften bahsedildiğın göre Kur'ân'da bu konuyla ilgili anlatılanların kevnî âyetlerde de karşılığı

olmalıdır. Dahası Kur'ân'da her konunun örneğinin verildiğini bildiren şu iki âyet konumuz açısından çok önemlidir:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

“Bu Kur'ân'da insanlara her örneği değişik şekillerde vermişizdir. Ama insanların çoğu, nankörlük dışında her şeye direnir.” (İsra 17/89)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

“Biz bu Kur'ân'da insanlar için her örneği, değişik biçimlerde verdik. İnsan ne kadar çok tartışan bir varlıktır!” (Kehf 18/54)

Kur'ân'da anlatılan her şeyin kevnî âyetlerde karşılığı olmalıdır. Kitabî âyetlerle kevnî âyetler arasında tam bir örtüşme vardır. Her biri diğerine götürür. Bu, döngü yani tasrîftir. Her iki tür âyete vurgu yapan şu âyet çok anlamlıdır.

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

“Âyetlerimizi onlara, hem çevrelerinde hem de kendi içlerinde öyle göstereceğiz ki sonunda

onun (Kur'ân'ın) gerçek olduğu, onlar açısından iyice ortaya çıkacaktır.” (Fussilet 41/53)

b.4. Tasrîf-Mesel İlişkisi

Allah'ın pek çok konuda örnekler verdiğine dair âyetler bu yönüyle dikkat çekicidir. Bu bağlamda karşımıza “ضرب مثلا” kalıbı çıkmaktadır. Bir âyet şöyledir:

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ

“Bu Kur'ân'da insanlar için her örneği verdik.” (Rûm 30/58)

Şu âyetle tasrîfin sonucunun tezekkür olduğunu görmekteyiz:

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَكَّرُوا

“Bu Kur'ân'da tasrîf ettik, bilgilerini kullanınlar diye...” (İsra 17/41)

Benzer durum Kur'ân'da her örneğin verildiğini bildiren şu âyette de mevcuttur:

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ

“Biz bu Kur'ân'da insanlar için her konuyu örnekledik ki akıllarını var olan bilgileri işleme koysunlar.” (Zümer 39/27)

Örneklendirmenin kur'ân yani anlam kümesi şeklinde yapıldığını devamındaki şu âyetten anlıyoruz:

قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرِ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

“(Örneklere) Hata barındırmayan olmayan ve Arapça âyetler kümesi halinde verdik ki kendilerini koruyabilsinler.” (Zümer 39/28)

Bu bize daha önce zikri geçen ve tasrîfin de kur'ân şeklinde olduğunu gösteren şu âyeti hatırlatmaktadır:

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحَدِّثُ لَهُمْ ذِكْرًا

“Böylece onu (kitabı), Arapça kur'ân (anlam kümeleri halinde) olarak indirdik. O kitapta va'ide dair tasrîf yaptık. Belki korunurlar yahıt da onlar için yeni bir zikir oluşur diye” (Tâ Hâ 20/113)

Zümer suresinin 29. âyeti bir misalin örneğidir:

صَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Şimdi Allah bir örnek veriyor: Birbiriyle uyumsuz bir kaç amirin emrindeki kişi ile dengeli bir tek amirin emrindeki kişinin durumu aynı olur mu? Her şeyi güzel yapmak Allah'a mahsustur ama çoğu bunu bilmez.”

Bu tüm insanların hayatında da tecrübe ettikleri bir durum olduğu için bu tasrîfin de örneğidir. Nitekim şu âyet bunu göstermektedir:

ضَرَبَ لَكُمْ مَثَلًا مِّنْ أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِّنْ شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

“Allah size kendinizden örnek veriyor: Yönetiminiz altındakilerden size verdiğimiz rızıklara, sizinle eşit oranda ortak olanlar var mıdır? Onlar için duyduğunuz kaygı aynı kendiniz için duyduğunuz kaygı gibi midir? Ayetlerimizi, aklını kullanan bir topluluk için işte böyle açıklarız.” (Rûm 30/28)

Yukarıdaki âyetin bir öncesinde örneğin en güzeli ni Allah’ın verdiği bildirilir:

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

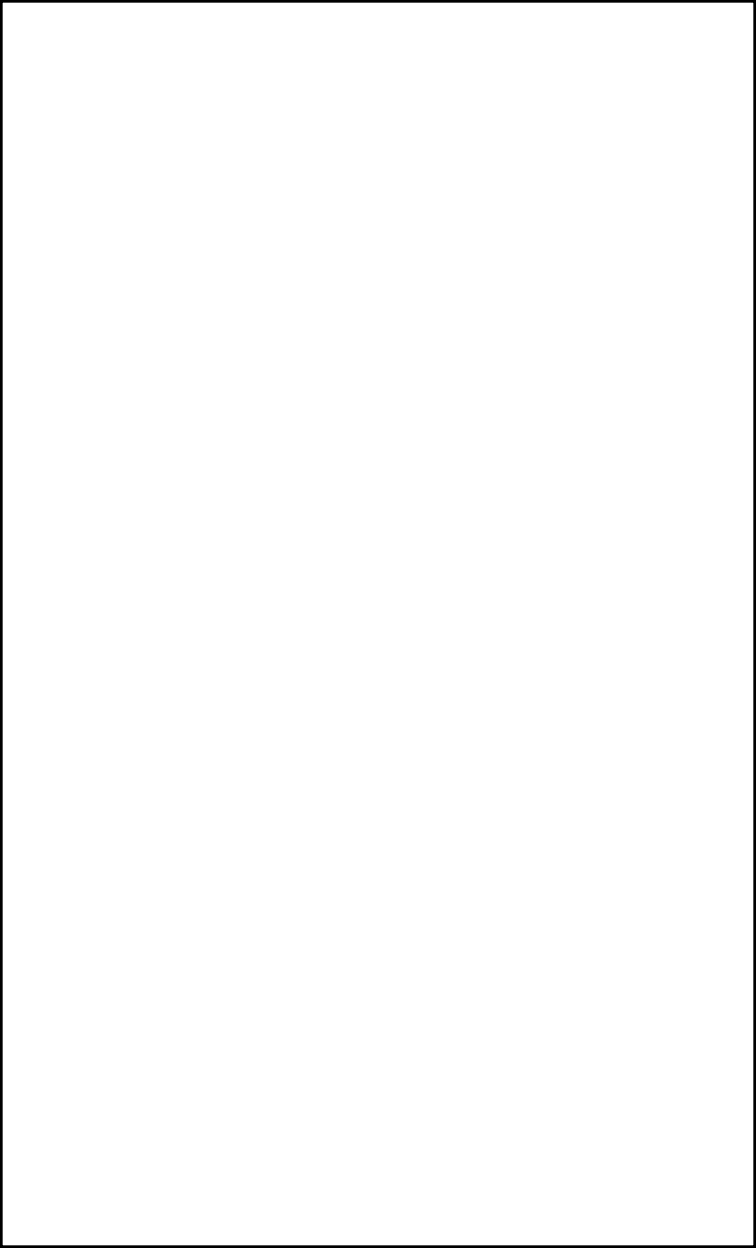
“Yaratmayı başlatan, sonra da tekrarlayan odur. Tekrar yaratmak onun için daha da basittir. Göklerde ve yerde en üstün örnekler O’na aittir. O güçlüdür, doğru karar verir.”

(Rûm 30/27)

4. Sonuç

Kur'ân'da dinin fıtrat olarak tanımlandığını, fıtratın da Allah'ın yaratış ölçüleri olduğunu bilmekteyiz. Allah yarattığı her şeye ölçü koyduğu için kitabi âyetler ile kevnî âyetler arasında örtüşme olması zorunluluktur. Kitâbi âyetler arasındaki, her konuya dair detay veren örgü, kevnî ve kitâbî âyetleri arasında da bulunmaktadır. Bu ilişki, elimizdeki kitabın Allah'ın kitabı olduğunun delillerinden biridir. Allah'ın kevnî âyetlerini okuyan insanların O'nun kitabi âyetleriyle karşılaştıklarında tam bir teslimiyet göstermeleri beklenir. Beklenildiği üzere, kitabi âyetleri kavrayanlar da kevnî âyetleri anlamaya ve kavrama hazırdırlar.

Durum böyleyken Allah'ın dini ile bilimin arasını ayırmaya kalkanlar, dini kilise ağzıyla ifade edersek "inanırsın ya da inanmazsın" şeklindeki kısır döngüye mahkum edenlerin ne büyük bir yanlış içinde oldukları ortadadır. Kur'ân'da geçen tasrîf kavramının kitâbî ve kevnî âyetler arasındaki ilişkiye vurgu yapıyor olması, Kur'ân'da Allah'ın dininin dindarları için büyük hedeflerin çizildiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî el-Beyhakî (ö. 458/1066), es-Sünenü'l-kübrâ, Mekke, 1995.

Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrerem İbn Manzûr (ö. 711/1311), Lisânü'l-Arab, Beyrut, 1990.

Ebu'l-Huseyn Ahmed İbn Fâris b. Zekeriyya (ö. 395/1004), Mu'cem-u mekâyîs fi'l-luğa, Mısır, 1969.

<http://water.usgs.gov/edu/watercycleturkish.html>

Muhammed Murtaza ez-Zebîdî, Tâcu'l-'arûs, Mısır 1306/1889.

